

Vækst og indkomstfordeling i udviklingslandene

Finn Tarp

FAO and Ministry of Agriculture, Maputo, Mozambique

SUMMARY: This article analyzes the relationship between growth and income distribution in developing countries. Three important hypotheses are scrutinized: The U-hypothesis, the absolute income hypothesis and the hypothesis of conflict between growth and a more equal income distribution. After a review of theoretical arguments, the empirical evidence is discussed. It is concluded that the existing basis for justifying and testing the hypotheses is highly unsatisfactory.

1. Indledning

Diskussionen om udviklingslandenes problemer har i de sidste 10-15 år ændret karakter. Der er en voksende erkendelse af, at udvikling ikke er identisk med vækst, og udviklingsstrategier baseret på princippet om »trickle down« er kommet i et kritisk søgelys. Kravet, om at målsætninger med vægt på fordeling og beskæftigelse opstilles eksplicit ved siden af vækstmålsætningen, er derfor blevet forstærket. Det fremgår følgelig, at der som led i formuleringen af mere tilfredsstillende udviklingsstrategier er behov dels for en afklaring af det begrebsmæssige indhold i de enkelte udviklingsmålsætninger dels for analyser af deres indbyrdes sammenhænge og herunder specielt sammenhængen mellem vækst og fordeling.

I nærværende artikel skal kun sidstnævnte mere snævre problemstilling behandles, idet der for en diskussion af de enkelte udviklingsmålsætninger, deres måling og indbyrdes sammenhænge samt udviklingsstrategier med vægt på fordeling henvises til litteraturen herom.¹ Det kan dog påpeges, at der hersker en ikke ringe uklarhed i

Artiklen er belønnet med Zeuthenprisen. Den er baseret på kapitel 3 og 4 i forfatterens afhandling »Vækst og indkomstfordeling i udviklingslandene« ved studiet til statsvidenskabelig eksamen på Økonomisk Institut ved Københavns Universitet. Forfatteren ønsker at takke lektor Poul Buch-Hansen, lektor Jørgen Peter Christensen, adjunkt Niels Holger Skou og cand. polit. Henrik Thomas for udbyttegivende diskussioner om de behandlede problemstillinger.

1. Se eksempelvis Adelman (1975), Adelman et al. (1976), Alamgir (1975), Atkinson (1970), Champernowne (1974), Currie (1978), Chenery et al. (1974), Fields (1977), Lall (1976), Seers (1972), Sen (1973) samt Stewart og Streeten (1976).

Vækst og indkomstfordeling i udviklingslandene

Finn Tarp

FAO and Ministry of Agriculture, Maputo, Mozambique

SUMMARY: This article analyzes the relationship between growth and income distribution in developing countries. Three important hypotheses are scrutinized: The U-hypothesis, the absolute income hypothesis and the hypothesis of conflict between growth and a more equal income distribution. After a review of theoretical arguments, the empirical evidence is discussed. It is concluded that the existing basis for justifying and testing the hypotheses is highly unsatisfactory.

1. Indledning

Diskussionen om udviklingslandenes problemer har i de sidste 10-15 år ændret karakter. Der er en voksende erkendelse af, at udvikling ikke er identisk med vækst, og udviklingsstrategier baseret på princippet om »trickle down« er kommet i et kritisk søgelys. Kravet, om at målsætninger med vægt på fordeling og beskæftigelse opstilles eksplicit ved siden af vækstmålsætningen, er derfor blevet forstærket. Det fremgår følgelig, at der som led i formuleringen af mere tilfredsstillende udviklingsstrategier er behov dels for en afklaring af det begrebsmæssige indhold i de enkelte udviklingsmålsætninger dels for analyser af deres indbyrdes sammenhænge og herunder specielt sammenhængen mellem vækst og fordeling.

I nærværende artikel skal kun sidstnævnte mere snævre problemstilling behandles, idet der for en diskussion af de enkelte udviklingsmålsætninger, deres måling og indbyrdes sammenhænge samt udviklingsstrategier med vægt på fordeling henvises til litteraturen herom.¹ Det kan dog påpeges, at der hersker en ikke ringe uklarhed i

Artiklen er belønnet med Zeuthenprisen. Den er baseret på kapitel 3 og 4 i forfatterens afhandling »Vækst og indkomstfordeling i udviklingslandene« ved studiet til statsvidenskabelig eksamen på Økonomisk Institut ved Københavns Universitet. Forfatteren ønsker at takke lektor Poul Buch-Hansen, lektor Jørgen Peter Christensen, adjunkt Niels Holger Skou og cand. polit. Henrik Thomas for udbyttegivende diskussioner om de behandlede problemstillinger.

1. Se eksempelvis Adelman (1975), Adelman et al. (1976), Alamgir (1975), Atkinson (1970), Champernowne (1974), Currie (1978), Chenery et al. (1974), Fields (1977), Lall (1976), Seers (1972), Sen (1973) samt Stewart og Streeten (1976).

anvendelsen af de enkelte begreber, og spørgsmålene om deres måling og sammenhænge er langt fra afklarede.

Tre centrale hypoteser om sammenhængen mellem vækst og fordeling kan identificeres:

(a) U-hypotesen, som siger, at indkomstfordelingen i vækstprocessen vil gennemløbe et omvendt U-forløb, hvor fordelingen først koncentrerer, dernæst når et vendepunkt, for så til sidst at forbedres til fordel for de fattigste grupper. Hypotesen er oprindeligt formuleret af Kuznets (1955).

(b) Den absolutte indkomsthypotese, som siger, at vækst fra et lavt niveau i første omgang vil forringe de fattigstes kår ikke blot relativt, men også absolut. Hypotesen er bl.a. formuleret af Adelman og Morris (1973).

(c) Hypotesen om konflikt mellem vækst og fordeling, som siger, at fortsat høj vækst i sig selv er i konflikt med en mere lige indkomstfordeling. Hypotesen er velkendt, jvf. Meier (1976).

Det ses, at de to første hypoteser drejer sig om *vækstens påvirkning af fordelingen*, medens den tredje vedrører *fordelingens påvirkning af væksten*, og denne analytiske skelnen bruges nedenfor.

I afsnit 2 skal teoretiske argumenter omkring de tre hypoteser diskuteres, og herefter følger i afsnit 3 en præsentation af eksisterende empiriske analyser. Artiklen afsluttes i afsnit 4, hvor begrænsninger i analysen og dens anvendelighed berøres.

2. Teori om de tre hypoteser

2.1 Den teoretiske ramme

Der findes ingen enkelt model, indenfor hvilken det på tilfredsstillende måde er muligt at analysere både vækstens påvirkning af fordelingen og fordelings påvirkning af væksten. Den eneste rigoristisk formulerede ramme med reference til u-landene er *dualmodellerne*, og der henvises i det følgende hertil; men da dualmodellernes forudsætninger er meget restriktive, er analysen ikke snævert begrænset af dette udgangspunkt.²

Fælles for dualmodellerne er opdelingen af økonomien i en kapitalistisk avanceret og en ikke-kapitalistisk tilbagestående sektor. Betegnelserne den moderne og den traditionelle sektor vil blive anvendt i det følgende; men der hersker i litteraturen en udbredt begrebsforvirring, idet de to sektorer også identificeres med by og land eller industri og landbrug. Vækst indenfor dualmodellerne består i en omallokering af arbejdskraften fra den traditionelle sektor med lav produktivitet til den moderne

2. For en gennemgang og diskussion af såvel klassiske som neoklassiske dualmodeller henvises til en ganske omfattende række arbejder, jvf. Jorgenson (1971), Lewis (1954), Morgan (1975) samt Ranis og Fei (1964).

sektor med høj produktivitet. Udviklingen i den moderne sektor er central, idet det er her kapitalakkumuleringen og opslugningen af arbejdskraft finder sted. Den traditionelle sektors betydning ligger i, at den leverer arbejdskraften og det nødvendige fødevareroverskud til den moderne sektor.

I den klassiske variant af dualmodellerne antages, at reallønnen i den moderne sektor w_m er større end reallønnen i den traditionelle sektor w_t . Her antages desuden, at det absolutte fattigdomsniveau P er større end w_t , men mindre end w_m . Dvs.

$$w_t < P < w_m \quad (1)$$

Arbejdsstyrken n består af arbejdere dels i den moderne sektor dels i den traditionelle sektor, og

$$n = n_m + n_t \quad (2)$$

Andelene i de to sektorer n_m/n og n_t/n betegnes henholdsvis f_m og f_t , og

$$f_m + f_t = 1 \quad (3)$$

Idet der ses bort fra rente- og profitindkomster, kan totalindkomsten opsplittes i to dele Y_m og Y_t , og

$$Y = Y_m + Y_t \quad (4)$$

Endelig antages indledningsvis, at der ingen indkomstulighed findes indenfor de to sektorer. Dvs. alle i den moderne sektor tjener w_m og tilsvarende i den traditionelle sektor.

2.2 Vækstens virkning på fordelingen

Ved vækst i overensstemmelse med den klassiske dualmodel, er w_m og w_t uændrede over tiden, medens f_m stiger, og f_t falder. Dvs. der bliver færre fattige under grænsen P ; men den absolutte indkomst for dem, der ikke overflyttes, er uændret. Udviklingen i den relative indkomstfordeling kan illustreres ved at sammenligne Lorenz-kurverne til forskellige tidspunkter; men da de skærer hinanden, må konklusioner om udviklingen baseret på ulighedsbetragtninger tages med forbehold. Ved anvendelse af Gini-koefficienten G eller indkomstandelen S for f.eks. de 40% fattigste viser det sig imidlertid, at indkomstfordelingen udvikler sig i overensstemmelse med U-hypotesen. Dette indses nemmest for S . De fattigste 40% modtager den samme absolutte indkomst, så længe $f_t > 40\%$, samtidig med at Y er stigende. S må derfor falde i udviklingens første faser; men den når et vendepunkt ved $f_t = 40\%$. Herefter vil S stige, da hele indkomststigningen fremover tilfalder folk blandt de 40% fattigste. Ved arealbetragtninger kan G udtrykkes som funktion af f_m , w_t og w_m , og det indses, at udviklingen er den samme, jvf. Fields (1976).

U-hypotesen holder fortsat, selv om både forudsætningen om, at der *ingen indkomstulighed* er indenfor de to sektorer, og *identiteten mellem løn og indkomst* ophæves. Det forudsættes, at økonomien kan opdeles i to sektorer med forskellige sektorindkomstfordelinger, og at udvikling sker ved udvidelse af den ene sektor. Notationen er iøvrigt den samme som ovenfor, idet det blot påpeges, at w_m og w_t nu står for middelindkomsterne. Den samlede middelindkomst w bliver derfor

$$w = f_m w_m + f_t w_t \quad (5)$$

Benævnes variansen på indkomsterne i de to sektorer henholdsvis σ_m^2 og σ_t^2 fås, at den samlede varians σ^2 bliver

$$\sigma^2 = f_m \sigma_m^2 + f_t \sigma_t^2 + f_m (w_m - w)^2 + f_t (w_t - w)^2 \quad (6)$$

Antages at σ_m^2 , σ_t^2 , w_m og w_t er uændrede (dvs. at indkomstfordelingerne i de to sektorer ikke ændres, og at middelindkomsterne er konstante) ses ved at indsætte (3) og (5) i (6), at

$$\sigma^2 = A(f_m)^2 + B(f_m) + C \quad (7)$$

hvor

$$A = -(w_m - w_t)^2$$

$$B = (\sigma_m^2 - \sigma_t^2) + (w_m - w_t)^2$$

$$C = \sigma_t^2$$

Under forudsætning af at $w_m \neq w_t$ have, at indkomstulighedsmålet σ^2 er en kvadratisk funktion af den stigende befolkningsandel i den moderne sektor.³ Da $A < 0$ fås, at indkomstuligheden først øges, når et vendepunkt for så at mindskes.⁴ Uligheden i indkomstfordelingerne i de to sektorer påvirker U 'ets beliggenhed, men ikke dets eksistens.

Det blev ovenfor antaget, at w_m og σ_m^2 er konstante i vækstprocessen. Imidlertid er det et faktum, at lønningerne i den moderne sektor i mange u-lande har vist en kraftig stigning, og at overførslen af arbejdskraft har været skuffende lav. Antages derfor, at w_m er stigende og f_m konstant, viser Lorenz-kurve betragtninger stigende ulighed, og fattigdommen bekæmpes ikke. Problemstillingen omkring *ændringer i σ_m^2* er undersøgt af Bacha og Taylor (1976). De viser, at i en model med to sektorer, to

3. Bemærk iøvrigt at det ikke er nødvendigt at anvende variansen som ulighedsmål. Det gælder, at w og σ^2 også kan fortolkes som den logaritmiske middelindkomst og den logaritmiske varians, hvis w_m , w_t , σ_m^2 og σ_t^2 angiver logaritmiske middelværdier og varianser.

4. Det ses, at vendepunktet kunne falde udenfor mulighedsområdet. Det gælder, at $0 \leq f_m \leq 1$, og hvis maksimum af σ^2 fås for f_m udenfor dette interval, genereres U -forløbet ikke. Under henvisning til at $(w_m - w_t)$ empirisk må forventes at være større end $(\sigma_m^2 - \sigma_t^2)$, er det dog sandsynligt, at f_m falder i det angivne interval, jvf. Robinson (1976).

typer arbejdskraft i den moderne sektor og investeringsniveauet eksogent bestemt, kan indkomstfordelingen udvikle sig i en spiralagtig proces. Modellen er en interessant formalisering af en vækstproces, der medfører stigende ulighed og større fattigdom som følge af udviklingen i den moderne sektor. Den alvorligste forudsætning er, at opsparingen kun kan hæves via ændringer i indkomstfordelingen.

Analysen i Bachas og Taylors model er koncentreret om lønningerne i den moderne sektor; men også spørgsmålet om profittens udvikling i vækstforløbet må rejses. I dualmodellerne spiller profitten en central rolle; men det er vanskeligt at afgøre, om profittens andel af produktionen i den moderne sektor vil ændres. Det afhænger af ændringer i forholdet mellem lønningerne og arbejdskraftens produktivitet; og dette forhold er selv indenfor den klassiske dualmodels rammer ikke determineret. Dvs. det må blot konstateres, at hvis profitten udgør en stigende del af produktionen i den moderne sektor, er dette endnu en kilde til ulighed i indkomstfordelingen. Hvis desuden Kuznets (1955) har ret, når han anfører, at formuerne synes at koncentreres som følge af de riges større opsparing, bidrager alle indkomstkompenerne til, at vækstprocessen i al fald i starten er forbundet med stigende ulighed.

Det er oplagt, at den traditionelle sektor set under et kan have udbytte af udviklingen af en moderne sektor på flere måder end gennem den større beskæftigelse, så w , øges. Der kan skabes efterspørgsel efter varer og tjenester fra den traditionelle sektor, og omvendt kan den moderne sektor levere varer og tjenester den anden vej. Folk, der overflyttes, sender måske penge hjem, og tilsvarende kan en offentlig sektor tænkes at beskatte den moderne sektor og enten overføre beløbet direkte eller gennem tjenesteydelser. Endvidere kan udviklingen af den moderne sektor føre til investeringer, som også kan udnyttes af den øvrige del af økonomien. Endelig kan der være grund til at nævne, at udviklingen af en moderne sektor kan være med til at udvikle nye teknikker og institutioner, som kan have en afsmittende effekt på den traditionelle sektor.

Ovenstående er i modstrid med den absolutte indkomsthypotese, som siger, at w , falder. Dette begrundes ofte med, at den moderne sektor tiltrækker de dygtigste i befolkningen og gennem konkurrence ødelægger en del af den traditionelle sektors afsætningsmuligheder. Endvidere kan de højere lønninger i den moderne sektor smitte af på lønningerne i den traditionelle sektor og derved gøre visse aktiviteter uprofitable. Etableringen af en moderne sektor medfører et generelt højere sundhedsniveau, og den deraf følgende befolkningstilvækst kan reducere indkomsterne i områder, hvor jorden er knap. Endelig gælder, at selv om den offentlige sektor kan være til gavn for de fattige, er det modsatte også tilfældet.

Den absolutte indkomsthypotese bygger imidlertid ikke kun på dikotomien

moderne-traditionel, men også på at forskellige grupper indenfor den traditionelle sektor påvirkes forskelligt. Dvs. selv om indkomsterne måske øges generelt, kan det ske på bekostning af den fattigste gruppe.

Det må derfor konkluderes, at den eksisterende teori om udviklingen i det absolutte indkomstniveau og fordelingen af indkomsterne i den traditionelle sektor er meget spredt og yderst sparsom. I den klassiske dualmodel forudsættes, at det absolutte niveau er uændret, indtil det udviklede stadie nås. En række faktorer kan resultere i, at dette ikke holder; men det er umuligt generelt at afgøre, om w_1 vil gå op eller ned. Tilsvarende kan det om den relative fordeling og de allerfattigstes indkomster konstateres, at vækst i al fald på kort sigt kan være såvel til gavn som til skade.

2.3 Fordelingens virkning på væksten

Det oftest fremførte argument for, at der er en konflikt mellem målsætningerne om vækst og en mere lige indkomstfordeling samt mindre fattigdom, er *opsparingsargumentet*. Det fremføres, at en ulige indkomstfordeling fører til større opsparing, end der ellers ville blive tale om, da de højeste indkomstgrupper har den største opsparingskvote. Rigtigheden heraf kan imidlertid betvivles, da opsparingen netop er lavest i de lande, hvor indkomstuligheden er størst. Nok skyldes dette til dels, at det absolutte indkomstniveau er lavere; men det er karakteristisk for u-landene, at de rige har en høj forbrugskvote. Det er derfor nødvendigt at skelne mellem forskellige socio-økonomiske grupper blandt de rige, jvf. Baster (1970).

Det er generelt accepteret, at foretagernes marginale opsparingskvote er relativt høj, og indgreb til fordel for profitindkomsterne skulle derfor fremme væksten. Det kan imidlertid indvendes, at ikke al profitten investeres, og hertil kommer at en meget stor del af profitten (og jordrenten) ikke geninvesteres indenlands. Det er oplagt, at hvis der ikke gives mulighed for et i en eller anden forstand passende afkast, vil det påvirke foretagernes investeringsvillighed. Imidlertid må det understreges, at effekten på vækstraten af f.eks. beskatning af profitindkomsterne vil afhænge af, hvad skattebeløbet bruges til, og indkomstuligheder forårsaget af profitindkomsterne kan derfor kun med forbehold tillægges en positiv effekt på væksten.

I dualmodellen forekommer ingen opsparing i den traditionelle sektor, og det er da også karakteristisk, at meget af den kritik, som er rejst mod indkomstulighederne i u-landene, hænger sammen med den betragtelige andel, som går til f.eks. godsejerne, hvis indkomster ofte går til et stort forbrug og ikke til opsparing og investering. I områder med anden form for jordfordeling gælder også, jvf. Lecaillon og Germidis (1976), at opsparing og investering kun i anden række er bestemt af den økonomiske status. Der er derfor ikke nogen enkel sammenhæng mellem indkomstulighed på den ene side og opsparing samt investering på den anden side.

Modsat opsparingsargumentet er det blevet fremført, at *opsparingen spiller en passiv rolle*, da den er bestemt af investeringerne og væksten i stedet for omvendt. Dette fra post-keynesianske modeller velkendte synspunkt genfindes i relation til u-landene hos den gruppe latinamerikanske økonomer, der med Celso Furtado som talsmand fremfører, at omfordeling til fordel for de fattigste vil stimulere væksten. Begrundelsen er, at dette vil påvirke forventningerne og investeringerne gennem en øget efterspørgsel. Denne holdning er desuden i overensstemmelse med de økonomiske historikere, som tillægger udvidelsen af markedet afgørende betydning. Det er imidlertid endnu et åbent spørgsmål, om ovennævnte indvending er holdbar, jvf. Cline (1972) og (1975).

Udover den betydning, som fordelingen har på væksten gennem den samlede efterspørgsel, kan effekten via efterspørgselens sammensætning spille en stor rolle. Problemstillingen belyses af Tyler (1973) i hans strukturalistiske model af sammenhængen mellem vækst og indkomstfordeling. Det antages, at der findes to klasser. De rige forbruger et relativt kapitalintensivt gode, medens de fattige forbruger et arbejdsintensivt gode. Opsparingskvoten er størst for højindkomstgruppen, og det samme gælder deres importintensiteter for såvel forbrugs- som kapitalgoder. Der eksisterer et fuldkommen elastisk udbud af arbejdskraft, og det antages, at der ikke er substitutionsmuligheder i produktionen af de to goder. Arbejdsløsheden og økonomiens capital-labour forhold bestemmes derfor alene af den efterspørgselssammensætning, en given indkomstfordeling R giver anledning til. Definér sluttelig b på følgende måde:

$$b = \frac{M - X}{Y} \quad (8)$$

hvor M og X er henholdsvis import og eksport og Y indkomsten.

Tyler tager nu udgangspunkt i en Domar-lignende ramme, hvor det ved den givne indkomstfordeling maksimalt mulige ligevægts-vækstforløb følges. Antages at $Y = Y_0$ til tidspunkt 0, haves

$$Y = Y_0 e^{(s+b)(v')^{-1}t} \quad (9)$$

hvor v' er økonomiens marginale capital-output forhold, s opsparingskvoten og t tiden. Heraf følger, at vækstraten g bliver

$$g = \frac{s+b}{v'} \quad (10)$$

Indenfor denne models rammer er det altså muligt at finde virkningen af en mere lige indkomstfordeling ved at finde dg/dR . Det viser sig, at der ikke kan drages nogen entydig konklusion om fortegnet på dg/dR . En mere lige indkomstfordeling vil

mindske vækstraten på grund af opsparingseffekten; men dette fald modvirkes af den positive virkning fra ændringerne i importsammensætningen og det marginale capital-output forhold.

Tylers model er blevet kritiseret dels for antagelsen om faste faktorkoefficienter dels for antagelserne om størrelsen på de indgående parametre. Diskussionen om mulighederne for at substituere mellem arbejdskraft og kapital skal ikke behandles her; men der kan være grund til at understrege, at modellens konklusioner også holder indenfor neoklassisk teori forudsat konstant skalaafkast og konstante faktor- og varepriser. Manglende prisfleksibilitet er karakteristisk for u-landene, og påpejningen af, at faktorpriserne er »forvredne«, gentages ofte, jvf. Meier (1976). Om parametrene størrelse kan det konstateres, at der er gjort forskellige forsøg på at estimere dem; men ingen entydige konklusioner kan drages. Udover disse problemer kan det nævnes, at Tyler ikke tager hensyn til eventuelle stordriftsfordele.

Tylers model er således ikke acceptabel uden videre; men den må alligevel tiltrække sig interesse, da den er en klar understregning af, at hypotesen om konflikt mellem vækst og fordeling ikke nødvendigvis er holdbar.

Foruden opsparingsargumentet er en anden ofte fremført begrundelse, for at indkomstulighed er ønskeligt set fra en vækstmålsætning, *incitaments- eller allokeringsargumentet*. Dette bygger som regel på den neoklassiske markedsmode, hvor produktionsfaktorerne aflønnes efter deres grænseproduktivitet, så det sikres, at en efficient tilstand etableres. Selv om markedskræfterne eksisterer og ikke kan ignoreres, er forklaringen ikke tilstrækkelig. For det første kunne det indvendes, at markedskræfterne på grund af manglende fuld forudseenhed ikke alene determinerer indkomstfordelingen; men desuden forekommer hele modellen problematisk, fordi markedets virkemåde og fastlæggelsen af faktorpriserne i u-landene i høj grad er afhængig af historiske, sociale og strukturelle forhold, som på helt afgørende måde adskiller sig fra modellen. Naturligvis kan en vis indkomstulighed som understreget af Seers (1969) være nødvendig af hensyn til behovet for »private entrepreneurial talent« og »progressive farmers«, hvorfor der i en vis begrænset forstand kan siges at være en konflikt mellem maksimal produktion, vækst og en mere lige indkomstfordeling. Imidlertid er dette helt ude af proportion med eksisterende forskelle, og netop de fattiges forbrug spiller en stor rolle for deres produktivitet.

3. Empiriske analyser af de tre hypoteser

3.1 Hypotesetestning

Det fremgår, at *U-hypotesen* må testes ved at forklare udviklingen i et relativt indkomstfordelingsmål ved hjælp af størrelsen af *BNP* pr. capita samt andre variable til afspejling af udviklingsprocessen. Tilsvarende må *den absolutte indkomsthypotese*

testes med de fattigstes absolutte indkomst som afhængig variabel. Endelig må *hypotesen om konflikt mellem vækst og fordeling* undersøges ved at teste, om der er korrelation mellem vækstraten i *BNP* og et relativt indkomstfordelingsmål.⁵

3.2 Tidsseriestudier

Der findes ikke mange studier, der med udgangspunkt i data fra to eller flere tidspunkter belyser de behandlede sammenhænge. I undersøgelserne er tidsperioden desuden så kort, at *U-hypotesen* ikke kan testes. En god opsummering af den eksisterende eksakte viden, som stammer fra 13 u-lande, er foretaget af Ahluwalia i Chenery et al. (1974). Otte lande viser øget koncentration i indkomstfordelingen; men der er fire eksempler på det modsatte, og et land har uændret indkomstfordeling. Det fremgår desuden ved et grafisk test, at der ingen systematisk korrelation er mellem vækstraterne i *BNP* og indkomsten for de 40% fattigste. Dvs. samme vækstrate i *BNP* giver vidt forskellige vækstrater i indkomsten for de fattigste, og det omvendte er også tilfældet. Det er altså på denne baggrund ikke rimeligt at tale om en *konflikt mellem vækst og fordeling* generelt; men de angivne data kan naturligvis ikke udelukke, at en konflikt findes i specielle tilfælde.

Med hensyn til den *absolutte indkomsthypotese* fremfører Lal (1976), at tidsseriedata viser, at der ikke er sket noget absolut indkomstfald for de fattigste. Denne observation er korrekt i den forstand, at væksten i de 40% fattigstes indkomst i alle lande overstiger 3%, hvilket ikke udhules af en større befolkningsvækst undtagen i Peru. Det må dog forudsættes, at befolkningsvæksten har været jævnt fordelt mellem de enkelte indkomstgrupper, og at indkomststigningen er blevet fordelt ligeligt indenfor den fattige gruppe. Det er diskutabelt, om dette har været tilfældet, og det kan derfor på tilsvarende måde som ovenfor ikke afvises, at enkelte socio-økonomiske grupper blandt de fattigste har oplevet et absolut indkomstfald.

3.3 Ahluwalias tværsnitsanalyser

På baggrund af Verdensbankens databank indeholdende tværsnitsdata fra 60 lande har Ahluwalia (1976a) og (1976b) gennem en række *regressionsanalyser* søgt at belyse de tre hypoteser. Det viser sig, at når udviklingen i de relative indkomstandele forklares som en funktion af forskellige transformationer af *BNP* pr. capita, kan *U-hypotesen* ikke afvises. Imidlertid er forklaringsgraden meget lav, hvilket stemmer med kritikken af *BNP* som eneste mål for udvikling. Ahluwalia antyder selv, at da *U-*

5. Som referencer for dette afsnit henvises især til Adelman og Morris (1973) samt Ahluwalia (1976a) og (1976b). Disse kilder gengiver alle tidligere indsamlede data, jvf. f.eks. Paukert (1973) og Ranis (1976).

hypotesen holder på dette grundlag, kan man opfatte vækstraten som bestemmende for den hastighed, hvormed en økonomi gennemløber den langsigtede U-udvikling. Dette er dog en forhastet konklusion, idet der ikke af ovenstående kan udledes noget om de årsagssammenhænge, der bestemmer udviklingen i indkomstfordelingen. Dette må søges afklaret ved at inddrage flere forklarende variable til afspejling af udviklingsprocessen. Ahluwalia viser, at foruden *BNP* pr. capita er mål for graden af dualisme, uddannelsesniveaue, befolkningsvæksten samt en dummy for socialistiske samfund alle signifikante variable. Det fremgår, at forklaringsgraden øges væsentligt ved inddragelsen af de nævnte variable; men deres effekt er forskellig ved henholdsvis høje og lave *BNP*-tal. Når *BNP* er eneste forklaringsvariabel iagttages den U-formede udvikling i indkomstfordelingen; men når der tages højde for de øvrige variables betydning flader kurven ud ved høje *BNP* pr. capita tal, medens der stadig er tale om et betragteligt fald ved lave tal. Dette kan fortolkes på den måde, at forbedringen i de senere faser forårsages af bedre uddannelse, lavere befolkningsvækst osv. og ikke af stigningen i *BNP* som sådan. Derimod kan faldet i de tidlige faser ikke forklares ved disse variable. Dette er en interessant assymetri, for det betyder, at der efter en ikke forklaret koncentration i indkomstfordelingen kan udpeges policy-variable som f.eks. bedre uddannelse til påvirkning af fordelingen. Der er derimod ikke blevet identificeret instrumenter til at undgå den første del af processen, der i Ahluwalias formulering forbliver et »stylized fact«.

Den absolutte indkomsthypotese er blevet testet på to måder af Ahluwalia. For det første er der med udgangspunkt i de forventede indkomstandele for de forskellige indkomstgrupper estimeret en tilnærmet værdi for indkomst pr. capita i den fattigste gruppe ved multiplikation med det faktisk konstaterede *BNP* pr. capita for hele landet. Det viser sig, at denne tilnærmede gennemsnitlige indkomst vokser med *BNP* pr. capita, hvorfor den absolutte indkomsthypotese må afvises. I det andet test benyttes den faktisk observerede gennemsnitlige indkomst som afhængig variabel i en regressionsanalyse, hvor alle de nævnte forklarende variable indgår. Fortegnet til variabelen *BNP* pr. capita for de 20 og 40% fattigste er negativt og dermed i overensstemmelse med den absolutte indkomsthypotese, men der er ikke signifikans.

Hypotesen om konflikt mellem vækst og fordeling har Ahluwalia testet ved at benytte forskellige udtryk for væksten i *BNP* som forklarende variabel sammen med forskellige kombinationer af de ovenfor nævnte variable. I alle regressionsanalyserne er *BNP* væksten insignifikant som forklarende variabel, så hypotesen må forkastes.

3.4 Adelmans og Morris' tværnsnitsanalyser

Adelman og Morris (1973) har med udgangspunkt i, at en mængde faktorer påvirker udviklingsprocessen og indkomstfordelingen, forsøgt at konstruere en lang

række kvalitative sociale, økonomiske og politiske mål, som afspejler udviklingen og bestemmer dels indkomstfordelingen dels den politiske aktivitet. De har valgt en variant af variansanalysen som *statistisk metode*. Denne består kort gengivet i, at der blandt de forklarende variable vælges den, som bedst deler en række lande med tilhørende variationer i indkomstandelene for f.eks. de 60% fattigste op i to undergrupper, hvor den ene har høje og den anden lave indkomstandele. Bedstkriteriet er, at summen af undergruppevarianserne minimeres. Dvs. en variabel er bedre til at differentiere, jo længere væk fra gennemsnittet af indkomstandelene i totalgruppen de to undergruppegennemsnit ligger, for variabelen »forklarer« i så fald en større del af den samlede varians. De bedste spredningsvariable findes successivt, så længe antallet af observationer i en gruppe er større end 10, der forklares mindst 10% af den samlede varians, og der desuden er statistisk signifikans ved et F-test. Der arbejdes med tre grupper: de 60% fattigste, de mellemste 20% og de rigeste 5%. De vigtigste variable er følgende: forbedringer i uddannelsesniveaue, offentlig økonomisk aktivitet, socio-økonomisk dualisme, potentiale for økonomisk udvikling, *BNP* pr. capita, arbejderbevægelsens styrke og rigeligheden af naturressourcer.

Adelman og Morris postulerer nu *et typisk udviklingsforløb*.⁶ Det tænkes påbegyndt gennem ekspansion i en moderne sektor eventuelt baseret på tilstedeværelsen af råstoffer. Indkomstkonzentrationen øges, og dette er særlig udpræget, hvor økonomien er stærkt dualistisk, og der findes meget dominerende grupper. Udviklingen skader relativt set først de rige på et senere stadie. Efterhånden som væksten vider ud, kan den blive til gavn for middelklassen gennem en bredt baseret udvikling i den sociale og økonomiske struktur samt investeringer i uddannelse og aktiv politisk medvirken fra forskellige grupper. Dette kan understøttes af rigelige naturressourcer. Hvor disse er knappe, kan middelklassen profitere på udviklingen af en eksportsektor, der bygger på forarbejdede varer, en aktiv regering og udvikling af finansielle institutioner mv.

På denne baggrund fremfører Adelman og Morris, at udvikling i en lang periode typisk vil skade de fattigste både *relativt* og *absolut*. Den relative forringelse (og dermed accepten af U-hypotesen) er naturlig set i sammenhæng med det omtalte udviklingsforløb; men en yderligere antagelse er nødvendig, for at den absolutte forringelse er forklaret. Denne antagelse består i, at Adelman og Morris på baggrund af data fra de enkelte lande anslår, at udvikling vil ændre indkomstandelen for de fattigste 60% fra ca. 34% til ca. 20%. Absolut set kan dette modvirkes af vækst i *BNP*; men Adelman og Morris mener, at det relative fald sker så hurtigt, at der ligger en absolut forringelse bag.

6. De benytter sig ved denne specifikation af »økonomisk teori og historisk viden«. Denne præciseres og sandsynliggøres dog ikke.

Med hensyn til *hypotesen om konflikt mellem vækst og fordeling* er konklusionen også her, at den ikke kan konstateres empirisk. Vækst i *BNP* er nemlig ikke signifikant som spredningsvariabel.

4. Kritik og vurdering

4.1 Den teoretiske analyse

Det fremgik af afsnit 1, at *U-hypotesen* og den absolutte indkomsthypotese vedrører *vækstens påvirkning af fordelingen*, hvorimod hypotesen om konflikt mellem vækst og fordeling vedrører *fordelingens effekt på væksten*. Denne skelnen, nødvendiggjort af manglen på en tilfredsstillende teoretisk model, udgør en alvorlig begrænsning på analysens anvendelighed. Fordelingen påvirker ikke blot vækstraten, men også vækstmønsteret, der igen påvirker fordelingen, hvortil de to problemkredse er tæt sammenknyttede.

På baggrund af diskussionen i afsnit 2 af *teoretiske argumenter omkring de tre hypoteser* kan det bemærkes, at vækst i overensstemmelse med *den klassiske dualmodel* genererer et *U-forløb* i indkomstfordelingen, og den absolutte fattigdom bekæmpes for dem, der overflyttes fra den traditionelle til den moderne sektor. Imidlertid er dualmodellens relevans i høj grad blevet draget i tvivl, jvf. f.eks. Mkandawire (1977) og Morgan (1975), og *andre vækstforløb* er mulige. Tilsvarende må det om fordelings virkning på væksten konkluderes, at når det hævdes, at *en mere lige indkomstfordeling generelt medfører lavere vækst*, bygger dette ikke på et sikkert teoretisk grundlag.

Dvs. den teoretiske analyse kan kun afsluttes med en konstatering af, at der kan peges på mulige forløb, som realiserer f.eks. et *U-forløb* i indkomstfordelingen; men hvilket vækst- og fordelingsmønster, en given økonomi vil fremvise, afhænger af en lang række faktorer, hvis effekt ikke er blevet præciseret. Der kan peges på den initiale fordeling af de indkomstskabende aktiver jord, kapital, uddannelse og evner; men herudover kan nævnes faktorer som det politiske system, fordelingen af politisk magt, sociale forhold og normer, befolkningsudviklingen, den økonomiske struktur samt afhængigheden af udlandet.

4.2 Den empiriske analyse

Af de empiriske analyser i afsnit 3 fremgår, at såvel Ahluwalia som Adelman og Morris konkluderer, at *U-hypotesen* synes at holde, medens det modsatte er tilfældet for *hypotesen om konflikt mellem vækst og fordeling*. Derimod er der ikke enighed om *den absolutte indkomsthypotese*. De tre udviklingsforskere har klart forsøgt at belyse effekten af nogle af de faktorer, som ikke på rigoristisk vis indgår i den teoretiske analyse, men deres studier lider alligevel af *alvorlige begrænsninger*. Det må

fremhæves, at de anvendte statistiske metoder ikke klart kan skelne mellem årsag og virkning. Herudover må der imidlertid rejses det afgørende metodologiske spørgsmål, om tværsnitsdata overhovedet kan anvendes til at give indsigt i den historiske udviklingsproces. Når tværsnitsdata anvendes til at drage konklusioner af ovennævnte art, hviler det på vigtige forudsætninger. For det første antages det, at data'ene ikke i for høj grad er præget af helt specielle omstændigheder som krig, naturkatastrofer mv. For det andet forudsættes, at de tilgængelige data er repræsentative, og dette er problematisk alene af den grund, at det ikke er normalt, at der er pålidelige data. Det gælder, at indkomstbegrebet varierer fra undersøgelse til undersøgelse, og at disse ofte er foretaget med andre formål for øje. Opgørelserne af indkomst pr. husstand kan give anledning til systematiske skævheder, hvis husstandsstørrelsen ændres over tiden, og det samme gælder ændringer i aldersstruktur osv. Pengestørrelser kan ikke uden videre anvendes som indikatorer for realindkomstforskelle på grund af forskellig forbrugssammensætning og behov; og hvis priserne udvikler sig til fordel for de fattigste i udviklingsprocessens første faser som fremført af Beckerman (1977), vil en øget koncentration i den nominelle indkomstfordeling klart overvurdere den reelle ændring. Tilsvarende hvis prisudviklingen senere går den anden vej. Endelig gælder for det tredje, at anvendelsen af tværsnitsdata forudsætter, at den historiske udviklingsproces i en vis udstrækning kan opfattes som en faseudvikling. Forskelle i indkomstfordelingen forklares dels ved udviklingsgraden dels ved stokastisk usikkerhed; men det er på ingen måde sikkert, at u-landene fremover vil gennemløbe det samme forløb som de udviklede lande. Gør de ikke det, kan data'ene ikke opfattes som tilhørende samme stokastiske udfaldsrum.

Dvs. der er såvel metodologiske som mere specielle datamæssige grunde til at konkludere, at Adelmans og Morris' samt Ahluwalias analyser og resultater må tages med store forbehold.

4.3 Afslutning

Betragtningerne i de foregående afsnit leder frem til, at det ikke er muligt at acceptere de tre hypoteser. Specielt gælder, at U-forløbet i stedet for som hidtil at blive betragtet som uundgåeligt snarere må ses som resultat af den førte udviklingsstrategi. Denne er bl.a. afledt af teori som den klassiske dualmodel, og den deraf følgende negligering af fordelingsaspektet, der er et væsentligt kriterium for, om reel udvikling finder sted, er uacceptabel. Tilsvarende kan fordelingspolitiske overvejelser ikke afvises under henvisning til, at det vil skade væksten, dels fordi der ikke behøver være nogen konflikt i traditionel forstand, dels fordi vækst i første række må ses som middel og ikke som mål. Det følger, at der er behov for en bedre teoretisk

ramme og en øget empirisk viden, baseret på enkeltlandes erfaringer over tid, hvor årsagssammenhænge kan specificeres. Kun herigennem kan de overvejelser om sammenhænge mellem vækst og fordeling, som er af afgørende betydning for en tilfredsstillende udviklingsplanlægning, nå et acceptabelt niveau.

Litteratur

- Adelman, I. 1975. Development Economics – A Reassessment of Goals. *American Economic Review* 65: 302-309.
- Adelman, I. et al. 1976. Policies for Equitable Growth. *World Development* 4: 561-582.
- Adelman, I. og Morris, C. T. 1973. *Economic Growth and Social Equity in Developing Countries*. Stanford.
- Ahluwalia, M. S. 1976a. Incomedistribution and Development: Some Stylized Facts. *American Economic Review* 66: 128-135.
- Ahluwalia, M. S. 1976b. Inequality, Poverty and Development. *Journal of Development Economics* 3: 307-342.
- Alamgir, M. 1975. Poverty, Inequality, and Social Welfare: Measurement, Evidence and Policies. *Bangladesh Development Studies* 3: 153-180.
- Atkinson, A. B. 1970. On the Measurement of Inequality. *Journal of Economic Theory* 2: 244-263.
- Bacha, E. L. og Taylor, L. 1976. The Unequalizing Spiral: A First Growth Model for Belindia. *Quarterly Journal of Economics* 90: 197-218.
- Baster, N. 1970. *Distribution of Income and Economic Growth: Concepts and Issues*. Geneve.
- Beckerman, W. 1977. Some Reflections on "Redistribution with Growth" *World Development* 5: 665-677
- Champernowne, D. G. 1974. A Comparison of Measures of Inequality of Income Distribution. *Economic Journal* 84: 787-816.
- Chenery, H. et al. 1974. *Redistribution with Growth*. London.
- Cline, W. R. 1972. *Potential Effects of Income Redistribution on Economic Growth*. New York.
- Cline, W. R. 1975. Distribution and Development: A Survey of the Literature. *Journal of Development Economics* 1: 359-400.
- Currie, L. 1978. The Objectives of Development. *World Development* 6: 1-10.
- Fields, G. S. 1976. A Welfare Economic Approach to Growth and Distribution in the Dual Economy. *Economic Growth Center Yale University*. Discussion Paper 255.
- Fields, G. S. 1977. Poverty, Inequality, and Development: Alleviation or Exacerbation? *Economic Growth Center Yale University*. Discussion Paper 260.
- Jorgenson, D. W. 1971. Testing Alternative Theories of the Development of a Dual Economy. I *Economic Policy for Development*, ed. I. Livingstone, pp. 64-82. Middlesex.
- Kuznets, S. 1955. Economic Growth and Income Inequality. *American Economic Review* 45: 1-28.

ramme og en øget empirisk viden, baseret på enkeltlandes erfaringer over tid, hvor årsagssammenhænge kan specificeres. Kun herigennem kan de overvejelser om sammenhænge mellem vækst og fordeling, som er af afgørende betydning for en tilfredsstillende udviklingsplanlægning, nå et acceptabelt niveau.

Litteratur

- Adelman, I. 1975. Development Economics – A Reassessment of Goals. *American Economic Review* 65: 302-309.
- Adelman, I. et al. 1976. Policies for Equitable Growth. *World Development* 4: 561-582.
- Adelman, I. og Morris, C. T. 1973. *Economic Growth and Social Equity in Developing Countries*. Stanford.
- Ahluwalia, M. S. 1976a. Incomedistribution and Development: Some Stylized Facts. *American Economic Review* 66: 128-135.
- Ahluwalia, M. S. 1976b. Inequality, Poverty and Development. *Journal of Development Economics* 3: 307-342.
- Alamgir, M. 1975. Poverty, Inequality, and Social Welfare: Measurement, Evidence and Policies. *Bangladesh Development Studies* 3: 153-180.
- Atkinson, A. B. 1970. On the Measurement of Inequality. *Journal of Economic Theory* 2: 244-263.
- Bacha, E. L. og Taylor, L. 1976. The Unequalizing Spiral: A First Growth Model for Belindia. *Quarterly Journal of Economics* 90: 197-218.
- Baster, N. 1970. *Distribution of Income and Economic Growth: Concepts and Issues*. Geneve.
- Beckerman, W. 1977. Some Reflections on "Redistribution with Growth" *World Development* 5: 665-677
- Champernowne, D. G. 1974. A Comparison of Measures of Inequality of Income Distribution. *Economic Journal* 84: 787-816.
- Chenery, H. et al. 1974. *Redistribution with Growth*. London.
- Cline, W. R. 1972. *Potential Effects of Income Redistribution on Economic Growth*. New York.
- Cline, W. R. 1975. Distribution and Development: A Survey of the Literature. *Journal of Development Economics* 1: 359-400.
- Currie, L. 1978. The Objectives of Development. *World Development* 6: 1-10.
- Fields, G. S. 1976. A Welfare Economic Approach to Growth and Distribution in the Dual Economy. *Economic Growth Center Yale University*. Discussion Paper 255.
- Fields, G. S. 1977. Poverty, Inequality, and Development: Alleviation or Exacerbation? *Economic Growth Center Yale University*. Discussion Paper 260.
- Jorgenson, D. W. 1971. Testing Alternative Theories of the Development of a Dual Economy. I *Economic Policy for Development*, ed. I. Livingstone, pp. 64-82. Middlesex.
- Kuznets, S. 1955. Economic Growth and Income Inequality. *American Economic Review* 45: 1-28.

- Lal, D. 1976. Distribution and Development: A Review Article. *World Development* 4: 725-738.
- Lall, S. 1976. Conflicts of Concepts: Welfare Economics and Developing Countries. *World Development* 4: 181-196.
- Lecaillon, J. og Germidis, D. 1976. Income Differentials and the Dynamics of Development. *International Labour Review* 114: 27-42.
- Lewis, W. A. 1954. Economic Development with Unlimited Supplies of Labour. *Manchester School of Economic and Social Studies* 22: 139-191.
- Meier, G. M. 1976. *Leading Issues in Economic Development*, 3. udg. New York.
- Mkandawire, P. T. 1977. Employment Strategies in the Third World: A Critique. *Journal of Contemporary Asia* 7: 27-43.
- Morgan, T. 1975. *Economic Development: Concepts and Strategy*. New York.
- Paukert, F. 1973. Income Distribution at Different Levels of Development: A Survey of Evidence. *International Labour Review* 108: 97-125.
- Ranis, G. 1976. Growth and Distribution: Trade-offs or Complements? *Economic Growth Center Yale University*. Discussion Paper 2.
- Ranis, G. og Fei, J. C. H. 1964. *Development of the Labour Surplus Economy*. Homewood.
- Robinson, S. 1976. A Note on the U-hypothesis Relating Income Inequality and Economic Development. *American Economic Review* 66: 437-440.
- Seers, D. 1969. The Meaning of Development. *International Development Review* 11: 2-6.
- Seers, D. 1972. What Are We Trying to Measure? *Journal of Development Studies* 8: 21-36.
- Sen, A. 1973. Poverty, Inequality, and Unemployment: Some Conceptual Issues in Measurement. *Economic and Political Weekly* 8: 1457-1464.
- Stewart, F. og Streeten, P. 1976. New Strategies for Development: Poverty, Income Distribution, and Growth. *Oxford Economic Papers* 28: 381-405.
- Tyler, W. G. 1973. A Model of Income Distribution and Economic Development. *Weltwirtschaftliches Archiv* 109: 321-336.